

ЕКОЛОГИЈА И БИОЛОГИЈА НА РИСОТ

Светлана Пејовиќ

Македонско еколошко друштво, Институт за биологија,
Природно-математички факултет, Скопје
e-mail: arsovska@mes.org.mk

Постојат четири видови рисови кои припаѓаат на фамилијата мачки: евроазиски рис, канадски рис, ибериски рис и бобкет. Од нив, евроазискиот рис има најшироко распространување кое се протега од Западна Европа преку Русија и надолу во Централна Азија. Воедно е и најголем претставник од видот на рисот.

Евроазискиот рис е трет по големина грабливец во Европа по кафеавата мечка и волкот. Може да се најде во шумите во западна Европа, Русија и во Централна Азија.

Живее длабоко во листопадни, мешани и зимзелени шуми, како и непристапни и карпести места. Ги одбира оние шуми кои имаат стабилни популации на копитари (срни, дивокози), така што рисот има доволно извори на храна.

Должината на главата и телото се движи 80 до 130 см и височина од околу 60-70 см. Може да достигне тежина од 15 до 29 кг. Телото му е кратко, со долги нозе и големи шепи, а меѓу прстите има меки перничуња со крзно, кои пак му овозможуваат да не пропаѓа во снегот во текот на зимата. Неговите шепи имаат завиени и остри канци. Главата е кружна со темни мустаќи кои странично се спуштаат и наликуваат на брада, а вратот е краток. Ушите му се триаголници со специфични темни перчиња на врвот кои дополнително го помагаат одличниот слух на ова животно. Крзното му е густо со специфични темни дамки и може да има сиво-жолтеникаво-кафена до црвенкасто-кафена боја која варира во зависност од локацијата каде живее рисот и годишното време. Карактеристичното точкесто исшарано крзно идеално се вклопува со околината во која живее. Опашката е куса со црн завршеток. Поседува многу силни вилици со долги, остри кучешки заби. Канците му се остри и свиени. Рисот има одлично чувство за мирис, одличен слух и остар вид. Може да здогледа плен и на растојание од дури 75 метри.

Евроазискиот рис е едно од најтаинствените животни со темпераментен карактер. Овие неверојатни мачки се строги месојадни, и најчесто се хранат со копитари како што се елените, срните и дивокозите. Кога храната е оскудна и ретко се наоѓа, тие исто така јадат посетителен плен како зајаци, лисици, а понекогаш и птици. Кога ќе дојде време за хранење, евроазискиот рис затскриен во густата вегетација или карпа, се прикрадува до својот плен, кој не очекува да биде нападат. Пленот го напаѓа, давајќи му фатален гриз на вратот или муцката.

Иако може да лови во текот на денот (кога храната е особено ретка), евроазискиот рис е типично ноќно животно, најчесто активно во мугрите. Во текот на денот вообичаено одмара и спие скриен во густе грмушки и други безбедни скривалишта. Тој е добар алпинист и ги користи дрвјата од густите шуми и високите карпи како места за криење и можности за набљудување на пленот, па дури и да постави заседа за да го улови.

Како и со повеќето мачки, рисовите водат самотнички живот, освен во сезоната за формирање на семејството, кога машките и женските единки во рамките на териториите кои се преклопуваат, започнуваат посебен начин на комуникација. Рисот развива необичен спектар на одсивање во текот на сезоната на размножување: ржи, кашла и мјаука како маче, а во остатокот од времето тој е многу тивок.

Сезоната на подигнување на младите започнува во периодот февруари/март, многу ретко во април. Привлекувањето на различните единки е со помош на мирисот од урината кој го оставаат на територијата каде живеат и најчесто се движат.

Животниот век на рисот се движи од 12-14 години, додека во заробеништво може да живее повеќе од 20 години.

Во Европа, евроазискиот рис некогаш беше на работ на истребување, со бројки кои паѓаа на околу 700 меѓу 1930 и 1950 година. Добрата вест е дека заштитарската работа на луѓето им овозможи на популациите да закрепнат и полека да се зголемат во изминатите 50 години.

Но, сепак, мора да се работи и понатаму, бидејќи нелегалното ловење на ова животно и неговиот плен, и загубата на живеалишта сè уште претставуваат закана за овие прекрасни мачки.